

Το σπίτι του στρατηγού Thomas Gordon στο Άργος (II)

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

Δικηγόρος-Πολιτικός Επιστήμονας-Ιστορικός

6. Εσωτερικό Α' ορόφου μετά τον καβαρισμό και πριν από την ανακατασκευή της στέγης (ΓΑΣ).

Τα ακίνητα που αγόρασαν οι Γ.Μ. Αντωνόπουλος και Κών. Ροδόπουλος φάνεται ότι περιήλθαν σε απευθείας ή σε εξ αγχιστείας συγγενείς τους: παρά τις έρευνές μας, δεν μπορέσαμε να διαπιστώσουμε ακριβέστερα τις μεταβιβάσεις. Και φάνανται στο έτος 1882, από το οποίο και μετά έχουμε συνεχή και αδιάσπαστη σειρά μεταβιβάσεων στα οικίας Γκόρκντον. Εποιημένα συμβόλαιο που υπογράφεται στο Ναύπλιο στις 10.4.1882²⁸, ένας Αναστάσιος Αντωνόπουλος εμφανίζεται να παραχωρεί στην Ειρήνη χήρα Γ. Αντωνόπουλου το 1/2 του ιδινικού μεριδίου του επί «μιας οικίας εντός της πόλεως Άργους, εις την ενορίαν του Τίμου Προδρόμου, καλούμενην πρώην Γόρδυνος, διόροφον, μετά αυλής, οικισκού και περιβόλιου και λοιπών παραπτημάτων αυτής, συνορεύουσαν ανατολικώς, δυτικώς και μεσημβρινώς με δρόμους δημοσίους, και αρκτικώς με τα οικίας Γ. Σεφερλή και Π. Φωτοπούλου, του ετέρου ημίσεως ανήκοντος εις την Ειρήνην Γ. Αντωνόπουλου».

Έπειτα από λίγους μήνες, με

συμβόλαιο της 10.7.1882²⁹, η Ειρήνη Γ. Αντωνόπουλος, «άνευ επαγγέλματος, δι' εαυτήν και ως πληρεύσιος των κυριών Βασιλικής χήρας Χρήστου Αντωνόπουλου, ενεργούσης ας επιπρόποιη της αντίληκου ψυγαράτρης της Χρυσούλας Χ. Αντωνόπουλου, Ελισάβετ συζ. Βασ. Σαποντζάκη», καθώς και η Μαρία χήρα Ιωάννου Καραπάλου, κατοίκοι και οι δύο Ναυπλίου, πούλησαν την οικία Γκόρκντον στον «καπονωλήλην και κατοίκο Αθηναγόρα». Ν. Βάθη, ο οποίος δέμενε πρωτιά στο Ναύπλιο, του και υπογράφηκε το συμβόλαιο. Η περιγραφή της οικίας είναι ταυτόσημη με την προηγουμένη (τίμημα: 3.000 δραχμές).

Δώδεκα χρόνια νωρίτερα, ο Hubert Jerningham, περινώτας από το Άργος, έγραψε³⁰: «Λίγα μένουν να δει κανείς. Οι πόλεμοι σάρωσαν ότι διέσωσες ο χρόνος, και μαραζείαν σαν απομεινάρι του παρελθόντος μια μικρή, διαλυμένη (dilapidated) κατοικία (mansions), περιστοχισμένη με ελιές, που, ώπως μας πλεοφόρησαν, ήταν το σπίτι όπου ο στρατηγός Γκόρκντον

έγραψε τη σημαντική του ιστορία της ελληνικής επανάστασης».

Σύμφωνα με μαρτυρίες παλαιών Αργείων, τα σπίτια επισκευάζεται και νοικιάζεται (και λειτουργεί) ως Παρθεναγαγείο της Θεοφ. Δαρρωνά³¹, ενώ σε τοπική εφημερίδα του 1895 ολόκληρη η συνοικία αποκαλείται «συνοικία Γόρδωνος»³². Από το 1896, ίωνας, έως το 1903 δημοσιεύονται στον τοπικό Τύπο αγγελίες του Γ. Ν. Βάθη, με σκοπό την πώληση ή και την ενοικίαση, αργότερα, του σπιτιού. Οι αγγελίες των ετών 1896-1898 είναι πανομοιότυπες³³.

«Πιολείται η οικία Γόρδωνος νυν Βάθη

Ουδείς των ενταύθα σηνοίς επί την μεγάλην οικίαν του ἀλλοτε ἄγγιλον Γόρδωνος, νυν δε του κ. Γ. Ν. Βάθη· εν τη οικίᾳ ταύτη λειτουργεῖ το ενταύθα Παρθεναγαγείον. Εσχάτως ανεκαίνισθή, ἔχει περιοχήν εκ 3 χιλιάδων πήγχεων περίπου, περιτοιχισμένην διά λιθοκίστου μάρδαρος. Είναι εκτιμένη εν τω μέσω της ανωτέρω περιοχής, της οποίας οι τρεις πλευραὶ φθάνουσι εις 3 δρόμους της πόλεως. Η οικία αὕτη είναι

7. Γενική άποψη κατά την περίοδο καθαρισμού και αναστήλωσεως (1989).

8. Εσωτερικό ισογείου (1989)

ευρυχωροτάτη ως συγκειμένη εκ δέκα δωματίων ευαέρων και ευηλιών³² εχει δύο έπωστας, μαγειρεία κλπ., περίβολον κι ελειμοδένδρων, αυλήν μεγάλην, αποθήκην ή σταύλον κλπ., απάντα λιθόκτιστα. Είναι μικρόν μεγαλοπρεπές δύο ώρφοφον ανάκτορον. Η οικία αύτη πωλείται, πληροφοριαί δε διδούνται παρά των επιλεγμένων ιδιοκτήτη κ. Γ. Ν. Βάθη³³.

Σύμφωνα με δημοσιεύματα που καταχωρίθηκαν σε αργίτικες εφημερίδες το 1914, έτσι του θανάτου του, ο Γ.Ν. Βάθης έργει από το Αργος σε μικρή ηλικία και έγινε έμπορος καπνού στον Πειραιά, σπου και αναδείχθηκε πρόεδρος του συλλόγου «Δαναός», της ισχυρής αργειακής παροικίας, ο οποίος εξέδωσε και την ομώνυμη εφημερίδα. Κληρονόμους του άφησε ανηψιών του στον Πειραιά, γιους του αδελφού του Κωνσταντίνου³⁴.

Το 1908 ο Γ.Ν. Βάθης είχε συνάψει με τον Κώνιν Σωτ. Αστροποτιμή, ξελουργό και κάτιοκ Αργους, προκοσύμφωνο τηρ της Αικατερίνης Βάθη, αδελφής του, την οποία νυμφεύθηκε ο δεύτερος. Στο προκοσύμφωνο δεν περιλαμβάνονταν το σπίτι του Γκόρκοντος³⁵. Με συμβάλαιο, ίμως, της 26.3.1924 οι

ανιψιοί του Δημήτριος (δικηγόρος Αθηνών) και Αλκιβιδής Κών. Βάθης πωλούν στον Κών. Αστροποτιμή το σπίτι, το οποίο περιγράφεται με τους ίδιους ακριβώς όρους, όπως και στης μεταβιβάσεις του 1882³⁶.

Τον επόμενο χρόνο στην αποθήκη του πιπόνου λειτουργούντος χορδόδιασκαλείου εν τη αποθήκη του Κ. Ρόκα, έπειτα κατ αυτάς συντάταταν εν τη αποθήκη της οικίας Βάθη, κατά τη συνοικία Αρβανιτά (Σ.Σ.: περιέγρ. ότι συνοικία Ξαναρχήθηκε το ονόμα του είχε επί Τουρκοκρατίας). Και επειδή κατά την παρούσιαν "υωτικό αρκούδι δεν χορεύει ποτέ", όρος ο λαός του Αργούς είναι αρκετά χορτάσιο και χορεύει διά να χωνώψῃ³⁷.

Ο ίδιος ο Φικιώτης έχει νοικιάσει, την περίοδο αυτή, το ισογείο του σπιτιού, και ο γιατρός Μαύρας τον πρώτο όροφο, όπου σε λίγη εγκαθίσταται η οικογένεια του γιατρού Ι. Ψωμαδάκη, νυμφεύμενόν με την δελφηρή του Φικιώτη, Κούλα (γενν. το 1903). Εκεί γεννήθηκε το 1927 ο γιατρός, σήμερα, Κώστας Ψωμαδάκης, στον οποίο οφείλουμε το σχέδιο που δημοσιεύσαμε, με τη μορφή που παρουσιάζει το σπίτι εκείνη την εποχή, αλλά και τις πληροφορίες που καταχωρίσμε στο τεχνικό μέρος του άρθρου. Το σπίτι αφήνεται από την οι-

κογένεια Ψωμαδάκη το 1932. Τον Απρίλιο του 1928 συμβαίνει το «γεγονός»: ο εγγονός του Γκόρκοντος, Τσάρλς, επισκέπτεται το Αργος και στην «Παναργειάκη» του Φικιώτη έχουν καταχωριθεί όχι μόνο γεγονότα σχετικά με την επίσκεψη και το συνέβη μετά από αυτή, αλλά και πληροφορίες για τον ίδιο τον Γκόρκοντον και το σπίτι του³⁸, τις οποίες δημοσιεύμει και τις διασταυρώνουμε με όσα έχουμε εκθέσει μέχρι τώρα:

ΑΦΕΞ ΕΓΓΟΝΟΥ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΓΟΡΔΩΝΟΣ

Περί την δειλήν της παρελθόντος Παρασκευής άφικετο ἐν τῇ πόλει μας ὁ C. T. Gordon, Cairness, ζήτησαν νά ιδῃ τὸν κ. Δημάρχον, δοτὶ ἐσπευσεν πρὸς συνάντησιν του.

Ο ἐπισκέπτης ἔγνωραν εἰς τὸν κ. Δημάρχον, ὃτι ὀνομάζεται Γόρδων καὶ είναι ἔγονος τοῦ Στρατηγοῦ καὶ Λόρδου Γόρδωνος, καὶ ὅτι ἀφιέτο ἐπίτηδες ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν οἰκίαν τοῦ πάπτου του. Τῇ θοβεῖται συμπολίτων μᾶς διερμηνέων ἄρτι ἀφιχθέντων ἐξ Ἀμερικῆς τῷ διδόθην αρκεταὶ πληροφορίαι περὶ τῆς ἡμέρας ἣν διῆγε ἐν τῇ πόλει μας ὁ ἔνδοξος Στρατηγός καὶ Λόρδος Φιλέλλην κατὰ τὰς παραδόσεις, τιμώμενος, σεβόμενος καὶ ἀγαπώμενος παρ' ὅλων,

9. Γενική άποψη τον Μάιο του 1993 (ΓΑΣ).

τῷ ἐπεδείχθῃ ἡ ἑπαλίς του μὲ τὸν ἐκτεταμένον ἔλαιωνα τῆς, λαβούσα τὴν ὄνομασίαν ἣν φέρει μέχρι σήμερον «Ἐλέας Γόρδωνας», ἐπεικεῖθε τὴν οἰκίαν τοῦ πάπιον του, εἴτα δὲ τὸ Δημαρχεῖον περιεργασθεὶς ἐπὶ μακρὸν τὰς ἐκεὶ ἀντρητήμενα διαφόρους εἰκόνας τῶν αγωνιστῶν τοῦ 1821, ἐνθά δὲ κ. Δῆμαρχος περιστοιχίζομένος πάρα πολλῶν λογιών τῆς πόλεως μας προσφεύγοντες αὐτὸν, ἔχειριστας αὐτὸν τὴν ἔγγραφον ταύτην την προσφυγοῦντον, δι' οὐ πόλις τοῦ Δαναοῦ ἐκφέρει τὴν χαράν της θλεπουσα τὸν ἔγγονον τοῦ ενδόξου Στρατηγοῦ καὶ λόρδου Γόρδωνας, δείξαντος τὸν μέγαν Φιλελληνισμὸν τοῦ διὰ τὴν αφερεώσαν τῶν τελευταίων ἑταν τοῦ θίου του εν αυτῇ καὶ τῷ ἐπεδείχθῃ ἡ πρᾶξη τοῦ Δανοῦ. Συμψολιούσι, δι' οὗ τὴ προστάσι τοῦ ἐποίησαν τῆς ἀναχωρήσας εἰς τὴν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς ὄνομασίας τῶν ὀδῶν καὶ πλατεῶν τῆς πόλεως μας κ. Ἀγα. Φικιώτου ἐδόθη εἰς τὴν παρὰ τὴν οἰκίαν «Γόρδων» λεωφόρον ἡ ὄνομασία «Οδός Γόρδων». Μετά τὴν κάθοδον του ἐκ τοῦ Δημαρχεῖου τῇ συνοδείᾳ πολλῶν συμπολιτῶν μας προπεμφάντων αὐτὸν ἐπέβη ἀύτοκινήτου ἀναχωρήσας εἰς Ναύπλιον καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀθήνας. Ή εἰδοῖς τῆς ἀφίξεως ἔγγονον τοῦ Γόρδωνας ὅπως ἐποικεῖθε τὴν προγονικὴν οἰκίαν προσέκλεψεν ἀρκετὴν συγκίνησιν ἐν τῇ πόλει μας.

ΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΕΣ ΠΕΡΙ ΓΟΡΔΩΝΟΣ
Μετά τὴν πολεύειθερων ήμων ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζῆγου καὶ τὴν ἀφίξην τοῦ Καποδιστρίου, ὁ Κυβερνήτης οὗτος συνέλαβε καὶ ἐξέβλωσε τὴν ιδέαν νὰ ἔνωται τὸ Ἀγρός με τὸ Ναύπλιον μεταφερομένων παρὰ τὴν

ἐνούσιαν τὰ δύο ταύτας πόλεις ὅδου τῶν διαφόρων, οὐχὶ πολὺ μακράν κειμένων ταῦτη, συνοικισμῶν. Ο λόγος οὗτος ἡτοῦ διου τοῦ Τρικούπης, Ράλλης καὶ ἄλλοι ἐσπευσαν νὰ κτίσωνται ἐν τῇ πόλει μας οἰκίας. Κατὰ τούτον δὲ τὸν χρόνον ἀφίκετο ἐξ Ἀγγλίας ὁ ἐνδόσος στρατηγὸς καὶ λόρδος Θωμᾶς Γόρδων, διὰτος καὶ διόρφον μεγαλοπρεπὴ οἰκίαν ἐκπιεῖν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀρβανιτᾶ, δεσπόζουσαν ὀλίγων τῆς συνοικίας ταῦτης [τὸν] οἰκών καὶ κτήμα ἥγρασαν κείμενον ἀμφοτέρᾳ τῆς ἀγύνωστης εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀκοβᾶς ὅδου, καὶ ἐφέψεψεν ἐλασσόνερα καὶ οἰκίαν ἐν αὐτῷ ἐξχήκην ἐκπιεῖν. οὐκόμενον μέχρι του 1970 τῶν ἐρεπτών αὐτῆς καὶ του ὄντματος «Γόρδων», τῆς τῇ καλώς διατηρούμενή οἶκαί μέχρι σημερον καὶ τῇ θέσει ἐνθῆ ὁ ἔλαιων του.

Παρὸτι στρατηγὸς καὶ λόρδος Γόρδωνας γνωρίζουμεν ἐν παραδόσεως, διὸ ητούς εὑνέγειταστος, πλουσιώτατος, προσηγῆς καὶ καταδεκτικώτατος, εἰς πάντας, ἀπολαμβάνων μεγάλης ὑπόληψης καὶ ἀγάπης, φθανόυσης μέχρι λατρείας παρ ἀπάσαστης τῆς πόλεως μας ἡτού μανιώδης κυνήγος καὶ διετήρει δεκάδα ἐκλεκτῶν ρατῶν κύνων. Παρ' αὐτῷ παρέμενε καὶ ἐπεριποιείτο αὐτὸν κυρία τις, ἡτούς ἡ γνωστὴ ὑπὸ τοῦ ὄντματος «κοκόνα» πρὸς ἣν ἐδωρήσατο κατὸ τὸν θάνατον του τὰ δύο ταύτα κτήματα, πολλὰ κοσμήματα γυναικεία μεγάλης δέξιας, χρήματα καὶ ἀπασσον τὴν ἀλλήν ἐντάθια κινητὴν περιουσίαν αὐτού, ζήσασαν πολλὰ ἔτη μετά τὸν θάνατον αὐτού, παρ ἡς ἥγρασε τὴν οἰκίαν ο Γεωρ. Βάθης ἀντὶ δραχμῶν 4.500. Ἀγγωστον εἶνε ποὺ ἐτάφη ὁ Γόρδων.

Η «πιληροφορία» για τὴν «κοκόνα», που «διασώθηκε» στὴν τοπικὴ παράδοση, διαιωνίστηται από τα συμβόλαια του 1864, τουλάχιστον οστούς αφορά τα ακίνητα. Μένει να διερευνθεῖ το θέμα των κοσμημάτων... Γεγονός εἶναι ότι ο Φικιώτης ἐστειλε στὸν εγγόνι Γκόρτντον τα ψύλλα της εργμερίδας του, που καταχωρίθηκαν στον αρχείο Τόμας Γκόρτντον και απασχόλησαν την Μ. Τσάπιμαν στὸ άθρο της: ἔχει ελαφρώς εντυπωσιασθεὶ από τα ὄρθρα του Φικιώτη, αν καὶ δεν τα θεωρεῖ ενετελώς αναξίοπιστα, τουλάχιστον στο σύνολό τους. Ο ίδιος ο Φικιώτης, σε ὄρθρο του του 1929³⁹, αναφέρεται ορθά στὸν ελαιώνα της Άκοβας (τοποθεσίας δυτικά της Λάρισας του Αργούς) καὶ στα ακίνητα της Μαγουλάς, που είχε αγοράσει στο Γκόρτντον, καὶ προσθέτει: «Διετήρη δεκάδα κυνών των ευγενεστέρων ρατῶν τῆς Αγγλίας, οὓς υπερηγάπτα καὶ αυτούς ο ίδιος επεριποιείτο. Ο Δῆμος Αργείων, μημάνων των διαρρωτῶν υπηρεσιῶν του πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ διά τα φιλανθρωπικά του αισθήματα ανήρτησε τὴν εικόνα του μετά τῶν ἀλλών αγωνιστῶν του 1821 εν τῷ Δημαρχεῖῳ, ἥδη δε προκείται να ανεγερθεῖ αναθηματικὴ στήλη μετά τῆς προτοτιμῆς του εἰς τὸ κεντρικότερον μέρος της πόλεως Αργούς». Καὶ για μεν τα σκυλιά ράστας κα-

10. Εσωτερικό του ιστογείου με τα αντικείμενα της έκθεσης (ΓΑΣ).

θένας είναι ελεύθερος να πιστέψει τον άλλο θρύλο γι'αυτά, ο Δήμος Αργούς, όμως, ούτε για τον Γκρόντον, ούτε για τον ίδιο τον Καποδιστρια, ούτε για κανέναν άλλο αγωνιστή (ή λογιο, άλλωστε) δεν ανήγειρε μέχρι σήμερα προτομή ή κάτι άλλο.

Τον Ιούλιο του 1936 το σπίτι νοικιάζεται από τον Κ. Αστροποταμίτη στα 4 Ορειβατικό Σύνταγμα Πυροβολικού, που στεγάζεται στους Στρατώνες του Καποδιστρια, για να χρησιμοποιηθεί ως κτίριο των γραφείων του. Ήταν η εποχή που κατεδαφίστηκε η βόρεια πλευρά (οθωνικής εποχής, 1833) του κτιρίου των Στρατώνων, το οποίο και στερήθη ζωτικού χώρου του¹⁰. Δεν πρέπει να αποκλείεται να κατασκευάσθηκε τότε, ας συνέχεια της εξωτερικής, μιας κτιστής και μιας ξύλινης, σκάλας (και με αφάρεστη του ξύλινου τμήματος), ο ογκώδης πρόβολος από μπετόν, ανατολικά και σε επαφή με τον πρώτο ορόφο του κτιρίου, για τον οποίο ήταν από τους τότε προηγούμενους ενοικιαστές και τους μετέπειτα ιδιοκτήτες δεν θυμάται ακριβώς πότε και πώς δημιουργήθηκε.

Το 1941 πέθανε ο Κων. Αστροποταμίτης, ιδιοκτήτης του σπιτιού έγινεν κατά τα 3/4 τη κόρη του Πετρούλα και κατά το 1/4 η συζύγος του Αικατερίνη Βάθη. Το 1951 πεθαίνει η χήρα Αστρο-

ποταμίτη, και η Πετρούλα, συζύγος πλέον και χήρα Αναστ. Γιαννάκου, προβάνει στην αποδοχή του άλλου 1/4, ενώ είχαν πωληθεί τμήματα της μείζονος ιδιοκτησίας Γκόροντον επί του οικοπέδου¹¹, όπως το 1956 στη γυναία Γόρδωνας και Θεοφανοπούλου, όποτε το σπίτι χάνει την πρόσβαση στο δρόμο ανατολικά, και το 1959 άλλο τμήμα του ευρύτερου οικοπέδου, ενώ το 1960 πωλείται μέρος του οποίου οικοπέδου δυτικά, όποτε στερείται το σπίτι και τη πρόσβαση στο δρόμο προς τα εκεί (γνωστά Γόρδωνας και Ω. Κολοκοτρώνη).

Ηδη το σπίτι φτάνει στην κατάσταση του πλήρους ερειπίου, με ένα γέρο φύλaka να μενεί, εκεί, στο τέλος της δεκαετίας του 1970: η στέγη καταρρέει, παλιές τοιχογραφίες έχουν καλυφθεί με ασβέστη και λαδούμπογιά και στα δυνάμια του ιστογείου έχουν εγκατασταθεί κουνελοστάσιο και κοτέτσι, από τον γέρο φύλaka. Άγριοι θάμνοι έχουν φτυρώσει ακόμα και στην εξωτερική σκάλα. Λοι πειδούμενός «Πολιτιστικός Όμιλος Αργούς» (1978) είναι ο μόνος φορέας που ενδιδαφέρεται, τότε, για την αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης και για το παλιό του Γκόροντα ειδικότερα. Τα διαβήματά του προς το Υπουργείο Πολιτισμού παραμένουν εντελώς άκαρπα. Φτάνουμε στα 1983. Έχει ήδη

συγκροτηθεί μικτή ελληνογαλλική ομάδα επιστημόνων, όπου συμμετέχει και ο γράφων, χρηματοδοτούμενη από το CNRS¹² η πρότασή μας να αποκτήσει η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή οίκημα στο Αργος κάνει το δρόμο της και στη σύσκεψη της 16.8.83 για πρώτη φορά τίθεται σαφώς το θέμα, με κοινή πρόταση του γεν. γραμματέα της Σχολής J.-Y. Empereur και του αρχιτέκτονά της Κώστα Κολοκοτρώνα.

Το 1984 ο νέος και ταλαντούχος σκηνοθέτης Θανάσης Ρακιντζής αρχίζει να γυρίζει στο Αργος τα προκαταρκτικά ταινίας μικρού μήκους, που με τον τίτλο «Προς Αργείους» προβάλλεται τέλος Φεβρουαρίου του 1985 στην EPT 1. Στην ταινία, αφαιρετική και υπανικτική, δίχως δημιαγωγία και «μελό» αναφορές, εντάσσονται σκηνές γυρισμένες στο εσωτερικό του σπιτιού του Γκόροντον, που στο μεταξύ, τον Αύγουστο του 1982, έχει χαρακτηρισθεί διατηρητό με το προεδρικό διάταγμα του Α. Τρίτον. Διο τοπικά φύλλα του Αργούς, από τα συντριπτικότερα, αντιδρούν με άρθρα που τιτλοφορούνται «Η EPT 2 δυσφήμασε (sic) το Αργος» και «Οι Αργείοι αποδοκιμάζουν την EPT 1». Με τη γνωστή, από την περιπτωση των Στρατώνων Καποδιστρια, «μέθοδο», αντίτυπα των φύλλων στέλνονται στη διεύθυνση της EPT 1, για να «καρφω-

11. Αποτύπωση των όψεων του κτιρίου προτού γίνει η αναστήλωση (ΓΑΣ, σχ. Κ. Κολοκοτσάς).

θεί» ο Θαν. Ρακιντζής. Με δύο δημοσιεύματα μου αντικρούω τα δύο άρθρα και τα στέλνω, επίσης, στην EPT 1, για το αναγκαίο «ξεκάρφωμα»⁴². Η τανιά ξαναπερνά στην EPT 1 μετά από δύο χρόνια, δύχως πα στο Αργος να αντιδράσουν οι γωνιστοί «κατεδαφιστές». Τον Απρίλιο του ίδιου χρόνου, έχοντας δεχθεί να συμμετάχω στη διοίκηση ενός νέου νομικού προσώπου του Δήμου Αργούς για την πολιτισμική κληρονομιά (γρήγορα αποδεικνύεται ότι έγινε «για τα μάτια», και ο κ. δήμαρχος πέρασε αργά στην «αντίτερα όχθη»), προωθώ δύο έγγραφα του δημάρχου προς τους γεν. γραμματείς του ΥΠΕΧΩΔΕ και ΥΠΠΟ, Κ. Αλαβάνο και Αλ. Πανταζή, με πρόταση για ανταλ-

λαγή του ακινήτου με άλλο του Δημοσίου και διακανονισμό ώστε να το αποκτήσει και να το αναστηλώσει, με έξοδά της, η Γαλλ. Αρχ. Σχολή Αθηνών. Από ό,τι έφαρ, δεν δοθήκε ποτέ απάντηση στα έγγραφα αυτά⁴³. Τελικά, η Σχολή αποφάσισε να προσχωρήσει στην αγορά όλου του ακινήτου. Στις 17.12.1987 υπογράφηκε το με αρ. 76115 συμβόλαιο του συμβολαιογράφου Αθηνών Κων. Κωνστανταράκη, με εκπρόσωπο της και με τις κληρονόμους και κόρες της Πετρούλας Γιαννάκου-Αστροποταμίτη, Αθανασία Μερμήρη και Ελένη Χρηστίδη. Το όλο ακίνητο πουλήθηκε 10 εκατομμύρια δραχμές, που εξοφλήθηκαν ως τις αρχές του 1989. Υπέρ των

πωλητριών παρακρατήθηκε ο μεταφερόμενος, λόγω του χαρακτηρισμού ως διατηρητέου, συντελεστής δομήσεως, δηλαδή 806,77 τ.μ., οι οποίες και απέκτησαν ήδη τον σχετικό τίτλο. Σύντομα άρχισαν οι εργασίες αναστήλωσης, που, κατά το μεγαλύτερο μέρος, ολοκληρώθηκαν στα μέσα του 1993⁴⁴.

Τεχνικές λεπτομέρειες

Με τα σχέδια αποτυπώσεων, του Κ. Κολοκοτσά, που δημοσιεύουμε, υπάρχει η πεποίτια ως προς τις εξωτερικές όψεις του κτιρίου. Ο κ. Ψωμιαδάκης μου παρέδωσε στις 18.10.87 σχέδιο της αρχικής εξωτερικής σκάλας, και με βάση αυτό κατεδαφίστηκε ο πρόβολος

προς Α και αποκαταστάθηκε το επάνω, ξύλινο, τμήμα της. Στο ίδιο σχέδιό του είχε σημειώσει για το εσωτερικό του σπιτιού, χρησιμοποιώντας και τις αναμνήσεις της μητέρας του:

«Εσωτερικό κλιμακοστάσιο δεν υπήρχε, ούτε η όλη διαρρύθμιση των δωμάτων ανωγείου και ισογείου άφηνε περιθώρια για προγενέστερη υπάρξη του. Η πρώτη πόρτα του μπαλκονιού έφερε σε διάδρομο σχήματος Γ και η επομένη μιμούσε «αλόνι», το μεγαλύτερο από τα δωμάτια και το μόνο με ξύλινη οροφή από σύβα, πάνω σε μπαλγάμα. Το ισόγειο διέθετε μεγάλα δωμάτια και κάποιες ήταν και Σχολείο, με ιδιαιτερή, δική του είσοδο απ' το δρόμο.

Στον πρώτο όροφο υπήρχαν συνοικικά δύο τζάκια».

Ο Κ. Ψωμαδάκης τηςμείωνε «από μνήμης περιγραφή κατά προσέγγιση», η οποία αποδείχθηκε ακριβής, όταν, μετά την αγορά, εξετάστηκε το εσωτερικό του σπιτιού. Από τον αρχέτευκτον είγινε πλήρης ανακατασκευή της στέγης και στερέωση των τοίχων, που είχαν υποστεί σοβαρές ρωμές από τον σεισμό του 1981. Άλλα προτυπώθηκε η πλήρης κατάλυτη του εσωτερικού και η ανακατασκευή του, με προσθήκη εσωτερικής σκάλας. Το 1992 βάφτηκε και το εσωτερικό του σπιτιού, κουφώματα, παράθυρα και πόρτες, και δυντζώχος, και οι τοίχοι, που ώμας είχαν αποκτήσει ένα «φυσικό» χρώμα, με τη χτηνική ένωση λιθοδόμης και αρχικών χρωμάτων, μη τιλαστικών, βέβαια, εκείνων. Η μάτρα επιδιορθώθηκε και μόνο το τήμα της προς το δρόμο αντικαταστάθηκε με κιγκλίδωμα, αρχιβρές αντύγραφο και του ίδιου τύπου μετάλλου με εκείνο που υπήρχε στην εξωτερική θύρα της αυλής. Θα πρέπει να σημειωσούμε ότι από τους γείτονες, νοιοδυτικά του σπιτιού, έχει καταπατθεί τμήμα της αυλής και το μισό στόμιο ενός πγριαδού, που το έχουν μετατρέψει σε βόδρο. Στο καταπατμένο προς Ν τήμα έχει δημιουργηθεί κοτέσι, που η πόρτα του «δινεί» προς την αυλή του σπιτιού του Γκόρντον: «Γηνίσια», αλλά ελαφρώς παρεφθαμένα κατάλοιπα της εποχής της Επανάστασης...

Σημειώσεις

28. Υποθηκοφυλακείο Αργούς, τόμ. 66, εγγραφή αρ. 10445.
29. Υποθηκοφυλακείο Αργούς, τόμ. 66, εγγραφή αρ. 10565.
30. H. E. H. Jerningham, «To and from Constantinople», Λονδίνο 1873 (η ιπτικεψή στην Αργος έγινε το 1870), σελ. 67.
31. Βλ. μικρά όρθρα στις εφημερίδες «Αγαμέμνων» (14.7.1888), «Δαναός» (26.11.1896 και μετέπειτα/αγγελία Γ.Ν. Βάθη για πώληση σπιτιού) και «Δαναός» (15.10.1898).
32. «Αγαμέμνων», της 26.3.1895, σελ. 3. Ετοιμαζόταν και στο «Αργος», της 18.6.1911, αλλά ακόμα και στα «Αργειακά Νέα» της 16.9.1933, δηλαδή σχεδόν σαράντα χρόνια αργότερα (άρθρο: «Διά την αστυνομία μας»), η συνοικία αναφέρεται ως «ιστορική συνοικία Γόρδωνας».
33. Εφημερίδα «Δαναός» Αργούς, φ. αρ. 48 (26.11.96), 50 (19.1.97), 51 (26.1.97), 52 (2.2.97) και 67 (15.7.98). Σύντομη αγγελία επανεμφανίζεται δίχως την περιγραφή, το 1903 (φ. αρ. 104, της 5 Ιουλίου), όπου προστίθεται ότι και «ευοικάζεται είτε ολόκληρος είτε κατά πάτωμα».
34. Εφημερίδες: «Δαναός», φ. 50, 26.7.1914, σελ. 4, και «Αργος», φ. 223, 5.8.1914, σελ. 4.
35. Υποθηκοφυλακείο Αργούς, τόμος 141, συμβολαία αρ. 6038/30.5.1908, του συμβίου Δημ. Κιτσουπούλου.
36. Υποθηκοφυλακείο Αργούς, εγγραφή αρ. 416, από τον τόμο της 1924, συμβολαία αρ. 42529/26.3.1924, του συμβολαιογράφου Πειραιώς Δημ. Πολάτακη, Τίμημα: 25.000 δρχώ.
37. Φύλλο της 26.4.1925.
38. Εφημερίδα «Παναργειακή», φύλλο αρ. 79 (22.2.28), από όπου και το δρόμο που αναδημοσιεύεται, φ. 93 (11.11.28), 96 (1.1.29) και 101 (24.3.29).
39. «Θωμάς Γόρδων», στο «Αργειακόν Ημερολόγιον» του 1929.
40. «Ασπίς», φύλλο της 2.8.1936.
41. Υποθηκοφυλακείο Αργούς, τόμος 201/152, απόδοχη κληρονομίας αρ. 5503/7.7.1954, του συμβίου Αργούς Θ. Αλιωνιάτη.
42. Στο «Αντί» της 17.2.84 δημοσιεύεται επιστολή με υπογραφή «Θανάσος», αναφέρομενη κωμικοτραγικά στο κατάτυπον των πιτών Γκόρντον και Μακρυγάννη. Τα «οργισμένα» δέρμα δημοσιεύθηκαν, που αλλού, στις εφημερίδες «Αργειακόν Βήμα» (8.3.85) και «Φειδίων» (ΐδια ημερομ.). Ο «προσδευτικός» Τύπος δεν έκρινε σκόπιμο αύτες να σχολάσει αύτες να απαντήσει. Τα δέρματα μου δημοσιεύθηκαν στο «Φέρδιων», της 22.3.85. Σε δέρμα μου στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» της 7.3.85, για τους Στρατώνες του Καποδιστρίου, αναφερόμαν και στην περιπτώση του σπιτιού του Γκόρντον (σελ. 51, στήλη 2). Στην «Αυγή» της 25.3.87, με τη νέα προβολή της τανάσι, προαγγέλλεται η εκπομπή της ΕΡΤ 1, με φωτογραφία του σπιτιού του Μακρυγάννη.
43. Έγγραφα αρ. 3351 του Δήμου Αργούς, που κατατέθηκαν στις 7.4.87 με αρ. πρωτ. 13982 στο γεν. γραμμ. ΥΠΠΟ και με αρ. 3355 στο γεν. γραμμ. ΥΠΕΧΩΔΕ. Επίσης, έγγραφο αρ. πρωτ. Δήμου Αργούς 3938/27 4.87, που κατατέθηκε με αρ. 1420 και 1152/28 4.87 στα γραφεία του γεν. και του ειδικού γραμματέα αντίτοιχα του ΥΠΕΧΩΔΕ.
44. Η μεταφορά του συντελεστή δομήσεως και τη συναρφή έγκριση για κτήση των σχετικών τίτλων έγινε με προεδρικά διατάγματα, που δημοσιεύθηκαν αντίστοιχα στο ΦΕΚ Δ', με αρ. 156 και 167, και ημερομηνίες 3.4.91 και 2.3.93.

The House of the General Thomas Gordon in Argos V. Dorovinis

The colonel Th. Gordon, from Cairness, Aberdeenshire, Scotland, was among the military philhellene who came in Greece with the outbreak of the Greek Independence War (1821). He actively participated in organising the regular Greek army and stayed for many years in Greece, almost until his death (1841). However, it is scarcely known that he had his house build in the town of Argos, Peloponnese – soon after the end of the Independence war – since the relevant information derived from indirect references or from the local tradition of Argos, as it was published in a newspaper of the town in 1928, when his grandson visited Argos and the house.

Vassilis Dorovinis, the author of this article, brings for the first time in light archive sources and connects them with the existing information and oral tradition, thus presenting a full record of the history of the house from its erection until today.

In his study he has taken into consideration documents from the Historic Archive of the National Bank of Greece, the Mortgage Registry of Argos and Nauplion, the General Archives of State, the archives of the British School of Athens and those of the Gordon's family (University of Aberdeen). Other relevant information derives from the press of Argolis (1821-1980), the families that have lived in the house, as well as from foreign travellers who visited Argos in the nineteenth century. Finally, the efforts for keeping the building from collapsing and its purchasing and restoration by the French Archaeological School (1987-1993) are presented, while unknown activities of Gordon, such as the purchasing of land in Argos, are thoroughly investigated.